

ԲՈՒԽ
մուտք
—2
ԵՐՈՒ
սկսեց
հեղինակ
Գա
նալ ու
—2

ԻճԱ
կուտ
վարձ
մ, 6
պետ
3—2

Թի օր
վ, Ե
ազար
նր
ն զին
ն Գար
ուայ: Տ
որմալ
կանոս
ապար
ակ

—6

րեկոթի
ընդհե
լ ամե
—8 ժ:
ա №38,
5—5

РИНЯТО

ЕЛЕЙ

обрѣтатъ
въ соот
ѣвности
ово.
празу,

мѣ обра
времени,
яющихся

12 т.
с. 4 р.
укасть
я 1895 г.

ТИ Т.

р. 4 р.
укасть
я 1895 г.

Лите
контор
елева

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 142 ՏԱՍՆԵԻՄԵԿԵՐՈՐԳ ՏԱՐԻ Հարաթ, 27 Օգոստոսի

1894

Հարաթ, 27 Օգոստոսի ՏԱՍՆԵԻՄԵԿԵՐՈՐԳ ՏԱՐԻ, № 142

Տարեկան 10 րուրի, վեց ամիսը՝ 6 րուրի, ներք ամիսը՝ 3 ր. 50 կ.
ամիսը՝ 1 ր., հասումը՝ 5 կոպեկ:
Ըստ հանրապետական միության խմբագրատանը:

Խմբագրության հասցեն՝ Тифлисъ. Редакция «Норъ-Даръ»
կամ Тифлисъ. Редакция «Nor-Dar».

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9 ից
մինչև 2-ը: Յայտարարությունները ընդունում են ամեն խոսքերով:
Յայտարարությունների բառերն 2 կ., բնականների համար կրկնապատիկ

ԱՆԳՈՆ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ԱՄԱՐԱՅԻՆ ՑԻՐԿ ՀՈՒՄԵՐՏ ԿՈՒԿԻ

Առաջին անգամն է լինում թիֆլիսում, եկել է ամենակարճ ժամանակով, նոր տեղադրում է Մադերի այգում, Կիրաջնայա փողոցի անկիւն, Վերալի կամրջի մոտ, մեծ «Կրուժոկի» դիմաց: Ներկայացուցածներն սկսելու է կիրակի օրը, օգոստոսի 28-ին 1894 թ. և կրտայ Մ. Մ. Ս. Ս. 25 ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ: Մանրամասնություններն իրենց ժամանակին: Կիսաօր կառավարի՝ ՎԱՅԼԻԿԻՄԱՐ ՍԱԱՄԱՐՆԱԿԻ:
(310) (0—2)

ԲՈՎԱՆԻՄԱՅԻՆ

Քրոնիկոն. — Դարարադի թեմի առաջնորդը՝ Ներսիսյան դպրանոցի հոգաբար, Նիստուր Կիրաճյանի օգնությամբ թիֆլիսում, Ստեփան Խաչատրյանի, Վլադիմիր և «Կոլումբի» շոգենալերի ընդհարման գործը: Վլադիմիրը շոգենալը Ներսիսյանի թիֆլիսում Նիստուրից: Պետրոսովի Բագուի երկաթուղու գծի Ռուսաց ուսումնարանի Բուխարայում: Բարձրագույն նպատակները Այգեղործութեան ուսումնարանում Ռուսիայում: Շուշուց: «Բանաստեղծ»:
Նամակ խմբագրություն:
Հնույնների շանաբանը:
Հայ ուսանողի խմբակը:
Մատենադարանի (վերջ):
Քաղաքական. — Քաղաքական լուրեր:
Հեռագրի ընդեր:
Նամակ խմբագրություն:
«Նոր Կարգի» պատասխաններ:
Տեղեկատվություն:
Յայտարարություններ:

Քաղաքային խորհուրդին: Ինչպես հաստատա աղբիւրից հաղորդում է «KAB. Сельск. Хоз.» շաբաթաթերթը, լի- շին գեղացույցն առկա պատրաստ է և պ. Վերմիլենի յանձնել է քաղա- քագլուխ Պ. Ա. Իգմայիլյանին:

Վովկասեան կայսերական գեղար- տնապետական ընկերությունը օգոստոսի 23-ին արտադրող Նիստուր ունեցու, որ գրեթե քաղաքական ճանաչում էր ընկերությունը նախկին փոխ նախագահ և պատուաւոր անդամ հանգու- ցեալ Յուզանիչ Խաչատրյանին, Նա- խագահն առաջարկեց ժողովին յար- գել հանգուցեալի լիազատել ուրի կանգ- նելով: Այնուհետև նախագահը կարգաց խախտանի կարճ կենսագրությունը, որից լիար խնդիր յարուցուց ընկի- րությունը կողմից Ներկայացուցելու ու- զարկել Բաթում հանգուցեալի մարմ- նին ղրմաւորելու, որ բերում են արտասահմանից թիֆլիսում հողին յանձնելու: Ընկերությունը որոշել է արժանի է պատկ զենկ հանգու- ցեալի դադարել վրայ: Առաջարկու- լին եղաւ, որ հանգուցեալի պատ- կերը կախ անուի Նիստուրի դաշնու- լի: Նախագահն իւր կողմից առաջարկեց, որ ընկերությունը անդամներն իւր- մէջ 3—4000 րուրի հաւաքեն խախտ- եանի յիշատակին մի քանի լուր- կաւորներ պահելու թիֆլիսի այգե- գործական ուսումնարանում Այգ. եր- կու առաջարկին էլ ընդունուցաւ: Հանգուցեալի զին թիֆլիսում սպաս- ւում է օգոստոսի 28-ին, կիրակի ա- ռաւոտեան:

Օգեստոսում, ինչպես հեռագրերը հա- ղորդեց, շուտով քննուցելու է «Վալալի- միր» և «Կոլումբի» շոգենալերի ընդ- հարման գործը: Օգեստոսի թիֆլիսից իմանում ենք, որ մեղադրող իշխա- նութեան կողմից կանչուած են 52 վկաներ և 9 էքսպերտներ: Նորիսն էքսպերտ հարուրում է նաև մեղա- դրողների կողմից: Առաջիմ պա- հանջուած վնասների ընդհանուր գու- մարը հասնում է 106,516 ր.:

Թիֆլիսը Կարմա լրագրից քաղելով հաղորդեցին, իբր լի է Վլադիմիր շո- գենալը գտնուած է ծովի մէջ 23 սա- ժին խորութեամբ: Այժմ հաղորդում են, որ այդ լուրը սխալ է. «Վլադիմիր» տեղը գետ ևս յայտնի չէ:

Ռուսիայի ներքին նախագահներում շերամապահությունը գարգացելու հա- մար, անստատիս ղեկավարումները Վովկասի պետական կուրաճների վարչությունն առաջարկել է իւր ան- տառների միջոցով մեծ քանակու- լիամբ շերամի սերմեր պատրաստել և ուղարկել Կիւնի, Վորոնեժի, Սար-

կովի և Չերնիգովի նահա Նգլերի շե- րամապահական կայարանների արքու- նական պահեստները: Ներկայումս թիֆլիսի նախագի պետական կուրաճ- ների վարչությունը սերմեր է ստացել իւր շրջանի անտառապետներից և ու- ղարկել է ուր հարկաւոր է:

«Օդես. Նով.» թերթի տեղում, վրձ- ուած է Բագուի Պետրովսկի հեռ- միացնել երկաթուղով: Այդ ճոր գեծը պատրաստ կը լինի 3—4 տարուայ ընթացքում: Կրանով երկաթուղին Ռու- սիայի երկաթուղիներից ցանցը կա- պրած կը լինի Անգրիվկասի երկա- լուղու հետ:

Բուխարայի էմիրը, դարձեալ մի ան- գամ կանչեալով իւր անձնակազմը լիւնն արտադրող Ռուսիային և նրա Պետին, թագաժառանգի ամուս- նութեան առթիւ իւր երկրում մի ուսումնարան է բաց անում, որ կը հպատակների որդիքն առաջին ան- գամ ուսուցիչն պէտք է սովորեն: Թուրքաստանի ուսուց ուսումնարան- ների վերադառնալիս է թողնուած Բու- խարայում բացուելիք լիւնայ ուսում- նարանի համար դասատու ընտրել սեպտեմբերից դասերն սկսելու համար:

Այս օրերն հաղորդեցինք, որ Նորին Կայսերական Մեծութիւն թագուհի Կայսրուհուն վերջերս Կովկասում ե- ղած ժամանակ բազմաթիւ անձեր խնդրեք էին տուել, որ իրենց նախա- նշանակուի և Նորին Մեծութիւնը յարգել է շատերի խնդիրը: Թիֆլիսի խնդրատուներից յարգուած է 70 հո- ճու խնդրեք, և այդ 70 հոգու 10 հոգին հայ են: Առաջ ենք բերում ղը- րանց աղագանձները Վաւկաղցի քաղելով. տ. Սիւրբաբէյ Սոփիան, Գայանէ Մելիք-Սարգսիւն, Մա- ռամ Արշէան, պ. Միքայէլ Բաժէր, Մելիքեան, տ. Գայանէ Գոնիքեան, Սոփիա Թոմարեան, իշխանուհի Նատալիա Խոջմիմեան, Նիկոլայի թա- խալան և Գայանէ Չերքեզեան:

Ներկայումս Ռուսիայում ճանապար- հորդում է լոնդոնի այգեգործութեան արքայական ընկերությունը անգամ լուր Սկալէ, որին ուղարկել է իշխալ ընկերությունը ուսումնասիրելու համար այգեգործությունը ընդհանրապէս Ռու- սիայում և մասնաւորապէս հարաւային նահանգներում: Ինչպես հաղորդում են լիւրերը, լոնդոնի ընկերությունը Սկալէն ուղարկել է անգլիական մի հարուստ ֆերմայի խնդրամբ, որ ու- գում է մանրագին կերպով ուսում- նասիրել պտղաբուծութեան գրութիւ- նը Վրմում, Բիսարաբիայում և Կով- կասում: Յիշեալ ֆերմայի մտադիր է խիստ մեծ քանակութեամբ պտուղ- ներ չորացնել արտասահման արտա- հանելու համար, բայց նախապէս ու- գում է ծանօթանալ լիւր իշխալ բեր- բերն ինչ քանակութեամբ պտուղի պտուղներ կարող են տալ այդ Նպա- տակի համար:

ՇՈՒՇՈՒՑ.— Օգոստոսի 17-ին, գե- չերուայ ժամը 4-ին, մի ուս քահա- նայ և մի շուշուի վաճառական, Աս- րի Այգինեանի կաթով գայիս են լի- նում Բագուից. երեք վերստ է մնա-

ցած լինում, որ հասնեն Ներսիս-Կար- րանդ կայարանը, երբ առաջակներ են յայտնում առաջները հրացան արձակելով խուռ են ուսաց քահա- նայի հագուստը, բաւականին փող- չառնալները, Այգինեանի քամարը, ժամացույցը, մահուդի վարակելու Կո- ղապուղների հետ է լինում մի լուրը պահնորդ, Չէնայ-Խան-օղի անունով, որ կառքի հետ վերադառնալիս է լի- նում ճակիին գաւառապետ Բախա- նովիւն ճանապարհ զննելուց. առա- ղակները հրացան են արձակում այդ պահնորդի վրայ և սպանում: Սպա- նում են մի հայի և մի ֆուրգոնու, որ ուղիւն է եղել փախչելու: Մեր գաւա- ուսական օգնականը 30 կազակով և պահնորդով արկածի տեղը գնաց:

— Օգոստոսի 19-ին մի դերձակ ձին և մի խորիկ տղայ վերցրած գնում է Բեխի կողմում աղբիւրից մի բեռ- ջուր բերելու: Տուն վերադառնալիս Խալիվալուցի մի քանի լուրերը վրայ են լիւրուում, արժանի է քանա- ըր և մօտ 50 րուրի էլ գրպանից հա- նելով, վերադառնում են ու փախչում: Վաղը վերադառնում են նաև դերձակի հետ եղած փախչելի տղային: Առաջա- ները բռնուած են:

— Դարադալի Սղըն գեղացի մի քանի մշակներ Սղըն գեղից եր- կու ջորի են վարձում մինչև Արաքս գետը: Կիսաճանապարհին առաջակներ են հանդիպում, որոնք ջորեպաննե- րից մէկին, որ փաթ է լինում, ոչինչ չեն անում, մեծին խեղդում են, ջորիքը վերցնում ու փախչում:

— Օգոստոսի 22-ին մի լուրը առա- ղակ մտնում է մի հայի տուն, որ ձին հեծնի փախչելու ճան անցնում է և խալիք ոստիկաններ է կանչում: Լուրը փախչում է, բայց այդուհի վրայ լիւրուում են մարդիկ և մի կերպ մի քակում բռնում են առա- ղակին:

Խմբագրությունը ստացաւ պ. Փառ- նակիսի «Բանաստեղծ» խորագրով մէկ արտաւարձ Նոր կատակերգութիւնը, որ արտաստուած է պ. Ա. Թարսան- եանի հրատարակութեամբ լուր տիւս նոյ «Քատրոն» հանգէլից: Պ. Փառ- նակիսի «200,000» կատակերգութիւնն արդէն ընդունուած է լի թիֆլիսի և լի գաւառների բեմերի վրայ: այս Նոր կատակերգութիւնն էլ անշուշտ բաւա- կան գուարձութիւն կարող է պատճա- ճել մեր թատերասէր հասարակու- լեանը: Գաւառական բեմերի համար մանաւանդ, Ներկայ պայմաններում, «Բանաստեղծ» այն յորմարութիւ- ներն ունի, որ գործող չորս ան- ձերի լիւրում կին չկայ, իսկ գաւառ- ներում յայտնի է, լի թատերասէր- ներն ինչպիսի գոթաւորութիւններ են կրում կանանց բեմ հանելու համար:

ՆԱՍԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մեծ պ. խմբագիր: Նեղութիւն կոչք յայտարարել ձեր պատուական լրագրի էջերում, որ յո- գուտ Ռ. Պատկանեանի մտաւարձանին ստացած եմ: Ստաւարալի գարգից միջնորդութեամբ պ. Սոփիանեանի 5 րուրի, Արմաւիրի հայ հասարակութիւ- նից միջնորդութեամբ Կ. Թարսանի 150 րուրի, Գ. Քորթիսեանից—10

րուրի և Նախու օրերգական դպրո- ցից միջնորդութեամբ առաջ ուսուցու- չի Տ. Մարեմ Թումանեանից—40 ր., ընդամենը—205 րուրի: Կատարու- ղում են 841 ր. 40 կ., բերմն րո- լոր գումարը կը լինի—1046 ր. 40 կ.:

Յայտնի է հայ հասարակութեանը, որ Կամառ-Քաթիկան կտակ է լու- ղած, որի մէջ ցանկութեան է յայտնել իւր «ճեղակ սին փաթ» լուրերը և. իշխանուած: Հանգուցեալ բանաստեղ- ծի տղին սրանից երկու ամիս առաջ ղեմել էր Վեհալուստի խնդրելով լուր տալ տեղափոխել ազգային երգ- չի մարմնը և. իշխանին. դժբաղդա- րար միջնիւն այժմ պատասխան ստա- ցուած է: Եթէ Վեհալուստ Կաթիկո- կոսը լուր տալ տեղափոխելու երգչի մարմնը և. իշխանին, հարկաւ և. իշխանուած կրկնուցուի և մահարձա- նը, իսկ եթէ ոչ 22 օգոստոսի 1895 ամի այդ մահարձանը կիրաւորուի Նոր-Նախիջևանի Սուրբ-Սալ լիւնքի գաւթում, որ լիւրուած է մեր հոգա- կաւոր բանաստեղծը:

Արեմն եւ կը խնդրէ շտապել ու- ղարկել ճոգէրներ, որպէս զի մահար- ձանը արժանի լինէր անմահ բանաս- տեղծի լիւրատակին:

Խնդրում ենք ճոգէրները հասցնել՝ Нахичевань на/Дону, Григорію Христо- форовичу Чалхушяну.

Գր. Չալխուշեան:

Նոր-Նախիջևան, 27 օգոստոսի:

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՏՏՄԱՐԱՆԸ

Որքան սակաւ են Կովկասի հին ժողովրդների նիստ ու կացի մասին պատմական տեղեկութիւնները, այն քան աւելի մեղ համար լիւրատակին է նրանց լուրում հնույն ժողովրդների իւրա- քանչիւր բեկորը: Քանի, քանի դէպքեր են եղել, որ զանազան հնույն ժողովրդներ, անթիւն, քանի, որ ամեն, մետա- ղեայ գործիքներ և այլ այնպիսի իրեր, ընկնելով անտեղեկ մարդկանց ձեռ- քը, գործարդուել են այլ և այլ նպա- տակների համար և անհետացել: Ա. ուսուց ևս ծանր է մեղ լիւր լիւր ինչպէս հին զբաղքները հանուել են Դարադալի վանքերից և այս ու այն ընտանիքի ու զանազան անձերի անձեռնմխելի սիւրբականութիւն դար- ձել: Եթէ միջնիւն անգամ այդ հնու- լիւրները ընկնեն այլ և այլ անհաստող անձերի ձեռք, այնու ամենայնիւ մեղ պէտք է ցաւելով ցաւենք, որով- հետեւ բաւական չէ որ չեն կորչում, բաւական չէ որ տիրապետողները պահ- պանում են իրեն հնույն, այլ պէտք է որ այդ ամենը ժողովուրդի և մի սիւ- տեմի ու կարգի տակ դնուի, որպէս զի կարելի լինի պատմութեանը նիւթեր մատակարարել: Տգէտն արեւելք վնա- սակար չէ լինում այսպիսի դէպքերում, որքան մեր կիսակարգաց գիտականները: Մենք տարւում ենք մէկ այնպիսի խա- ռն ժամանակ, որ վոքը ինչ կարողաւ ու գրել գիտնողը կամ մէկ որդ ու- սումն ստացածը: Եթէ մէկ մասնագի- տութեան սրբաւոր չէ, այլ ընդհա- ճուր զարգացման երկարագու, կար- դում է զանազան գրքեր և ամսագիր- ներ, հազար տեսակ կտորներ է ժողո- ղում իւր շփոթում ուղիւն մէջ և սկսում դատողութիւններ անել աւելի

մեծ վտանգութեամբ և անբարատաւա-
նութեամբ, քան որ և լցէ մասնագէտ
ներու արդիւնքները քանակաւ աւելցնելու
հարցն էս տալիս այլ մասնագէտութիւն-
ներ, նա խնդրում է զինքն մասնագէ-
տին, իսկ մեր մէջ Բարախանի պրիւպի-
ւիւր փիլիսոփայական հարցերիցն է
դատողութիւն հրատարակում ինքնավար-
տաւորութեամբ, Նիւթապաշտութեամբ,
Նիւթապաշտութեամբ տուեող երե-
կուայ անորոշակէն կրօնական հարցերի
վրայ է հեղինակարար խոսում, ճակա-
ւագրի խղճովի ստրուկ բժշկականու-
թիւնն է քննադատում... քայքայ չեն
մտածում թէ ինչ չիման վրայ պէտք
է ուրիշները բանի տեղ զենք իրենց
ասածները...

Ինչ և ինչ, ազգայն հնուածիւնը զու-
նեւոր յաճախ այդքն հնուածիւնն է եւ-
թանկութեամբ, ինչպէս էլ ինքն մի ուրիշին
ցոյց է տալիս և շատ անգամ չի կոր-
ցում իւր գրածը, մինչդեռ կիսա-
ունումն է, որ կարծեւոր թէ ինքն մի
բան հասկանում է, հրապարակել չէ
հանում իւր գրածն և այլ նպատակի է
ճառագոյնում: Այլ չգիտէ որ գործը
զուգահեռը պահպանուել են իրեն
որբութիւն բուրժուական անկերթ ընտա-
նիքներում, մինչդեռ փոքր ի շատ
կարգաւ գրել գիտեցողները յաճախ
պրկել են թղթիւն և նոյն իսկ պա-
տահան թղթիւն և կամ իրենցները
փախուցնում:

Գրագրերի ժողովումը մասամբ ա-
պագայութեամբ է, մասն զմեր հայրա-
պետներն արդէն բաւական հոգացել
են, հրամայելով որ առանցքողները
հաւաքեն և ս. իշխանին ուղարկեն:
Մինչև որս էլ մեր առանցքողները
շատերը դեռ շարունակում են իւր-
գործել այդ գեղեցիկ գործը: Սակայն
անհրաժեշտ է, որ նրանք ստանան թէ
վանքերն և թէ վանական գրչներն,
որտեղ շատ բնականօրէն պատահ-
մամբ պահուել են վանքերի սեփական
գրքերը: Անշուշտ Նորին Վեհափառու-
թիւնն ևս քաջաբար կը լինի նրանց,
որով մեծ գործ կը կատարուի հետագե-
տէ: Քաջամաններն ու տիրացուններն
էլ ունենում են գրագրեր և կրթանք
են հոգեւոր իշխանութեան, եթէ ի-
րենք ևս մի փոքր օգուտ ունենան և
կամ գրամական վարձատրութիւն, ուս-
տի անհրաժեշտ է, որ սրբազան ա-
ռանցքողներն ազգային վարձատրու-
թիւն խոստանալին: Իսկ նրանք, որոնք
կամենում են, կարող են իրենց լիա-
տակն ևս գրել գրքի սկզբում և նուե-
րել ս. իշխանին մատենադարանին,
շատ լաւ կը լինի, եթէ իւրաքանչիւր
գրագրի հետ միասին մի առանձին
թղթի վրայ ներկայացնեն և նրա
պատմութիւնը: Թէ որտեղ է գտնուել,
ուժ մաս և այլն: Եւ քանի որ գրագրե-
րն ուղարկուել են միշտ Նորին Վեհա-
փառութեան անունով, ուրեմն բոլո-
րովն ապագայութեամբ են, որ կը ցուցա-
կադրուին և կը մտնեն մատենադարան:
Գրագրերն ինքն ինքն կը ևս եկի-
նցեցական հնուածիւնները, որոնք նոյն-
պէս պէտք է անպատճառ ս. իշխան
ծին ուղարկուին: Մէկ գրագիր կամ
մէկ անթ, եթէ նոյն իսկ նրա նման
ներք կան ս. իշխաններում, կարող են
բոլորովն անպատճառ օգուտ տալ և
ազատել գիտութեան կամ այս և այն
հարցի լուծման:

Գալով քարի, հողի և մետաղի զա-
նազան հնուածիւններին, պէտք է չի
չեցնենք, որ Նորին Վեհափառութիւն-
ը մտադրել է շատով մի հնադարան
չինել տարւա ս. իշխաններում, կարող են
պատրաստութիւններ են լինում: Հնա-
դարական բնիկութիւնն ևս խոստա-
նում է Կովկասի հայոց մասում գտնու-
ած հնուածիւնները յանձնել այդ հնա-
դարանին, որ և կը լինի Կովկասեան
հնադարան իւր մի մասով և կը նպաս-
տի անկախութեան, իսկ ճակի բար-
ձուելուն: Այդպիսի հնուածիւններ ամեն

տեղից կը ժողովուին. անցեալներում
արդէն արժ. Գրիգոր վ. Տէր-Յակոբ-
եան շատ հնուածիւններ բերաւ Հին
Նախնիկների յաջորդութիւնից, եթէ
ամեն տեղ էլ այդպէս ուղարկուին
զարձեն և սրբազան Մեսրոպ արք-
եպիսկոպոսին հետեւելով նոյն իսկ
արձանագրում քարերն էլ տեղափո-
խել տան ս. իշխանին, կարճ ժամա-
նակում կուենեանք մի հարուստ հնա-
դարան:

Սակայն միմիայն այդ կողմերում
չեն հնուածիւնները, Կարաբաղն ու
Նրասխի կողմերը պէտք է ուղղակի
հնուածիւնների շտեմարան անուանել:
Գեւա ևս այդ կողմերում հնադարական
պեղումներ չեն արել, քայքայ և այնպէս
պէտք է ուղարկուին ինչ դարձնենք զը-
րանց վրայ:

Նորերում շուշիքանակ հարուստ կա-
պարտու ա. Բարաբէկ Թիւնիքէկա-
նը մի քանի հնուածիւններ է հանդի-
պել: Տեղա թուրքերը տեսնելով հին
անթութեւն իւրաքանչիւր վրայ լողալիս,
բռնում բերում են նրա մօտ, որ և
իսկին գտնում է և պատուիրում, որ
այդպիսի գիտերը միշտ բերեն իւր
մօտ Այս ամառ էլ պարոնը ձեռք է
բերում 7-8 հատ, որոնց փոխադրում
է Նուշի, Այդ անթութեւնը 3-5 հազար
տարուայ հնուածիւններ են, Պ. Թիւնի-
քէկեանը պատմում է, որ Նրասխի զօ-
ւնակութիւն, փորում է իւր ակերեի ստո-
րոր բաւական մեծ խորութեամբ և
այնտեղից գտնադան այդ տեսակ
հնուածիւններ է տանում զէպի ծովի
յաւակը: Եթէ պատահում է, որ մօ-
տիկ մարդիկ նկատում են, գալիս են
և բռնում և կամ հողի բացում գտնե-
րում տեսնելով այդ ամանները, հա-
նում են և բերում իւր մօտ: Պարոնի
կարծիքով այդպիսի պէտք է եղած ի-
նչ չին Փայտակարան քաղաքը, որ
փլատակներն հետքերը մինչև ևս այժմ
էլ մնում են: Այդ տեղը Կարաբաղից
մօտ 15 վերստ հեռու է, այդ Կարա-
բաղում է գտնուում ա. Թիւնիքէկեանի
ձկնբարանը (Վաթագեան), ուր և
թուրքերը բերում են իրենց գիտերը:
Թուրք թէկերը մէկը պատմել է, որ
այնտեղի մօտակայքում կայ մի թումբ,
որտեղ հնուածիւններ են գտնուում, Պ.
Թիւնիքէկեանը մտադրել է մի այլ ան-
գամ այնտեղ այցելելու և պեղել տա-
լով հաւաքել, որպէս զի օրբստօրէ
չենկին թուրքերի ձեռքն և անհետա-
նայ: Պարոնը բերել է և մի արծաթէ
զրամ, որ հին Արշակունեաց մեծ թա-
գաւորների դամբներին (Բագրեկոս
Բագրեկոս մեգարի Արապկոս Եպիսկո-
պոսի վերստուութեամբ), ստում է որ
այդ դամբներից շատ է գտնուում գը-
լատարակաւ այդ ամանների մէջ, ի
հարկէ, այդ ձեռք բերելով պատուի-
րել է, որ բոլոր գտնուածներն էլ թե-
րեն իւր մօտ, ըստ որում ինքն ևս
վարձատրում է, որպէս զի ուրախու-
թեամբ բերեն և ոչ թէ հային և այլ
նպատակի համար գործ անեն:

Որ այդ կողմերում հնուածիւններ շատ
կան, երևում է և մի այլ տեղեկու-
թիւնից: Ազգապատից 15-20 վերստ
հեռու գտնուում Փլգամբար անունով
թրքական ունտատեղին, որտեղ կայ
մէկ մեծ քար թուրքերին անհասկա-
նայի արձանագրութեամբ, պարոնն
ստում է, որ մէկ 50-60 տարի ա-
ռաջ գտել են այդ քարն և ինչ ինչ
անթութեւն ունտատեղի գարձելի,
սակայն ինքն էլ տեսել որ կա-
րողանք իմանալ թէ արդե՞ք
սեպագիր է թէ այլ ինչ:

Ի նկատի ունենալով ա. Թիւնիքէ-
կեանի հնադարութիւնը, յոյս ունենք
որ նա չի խնայի իւր ջանքերն և իւր
ժողովածները կուղարկէ ս. իշխանին
նոյն Նորին Օմութեան:

Հուշու մօտերը, Գանձատարի շը-
քապարանքն ու ունտարանի ունտեղի պ.
Ի. Ա. Ռէսիւրը հնադարական խուզար-
կութիւններն նուիրում լինելով, բա-
ւական ժամանակ է, որ մեծամեծ և
մանկագին գիտեր է արել, մինչև
անգամ կուգրենք է գտել և ամեն
տեսակ գարդարանքներ, նա ստում
է, որ Գանձատարի մօտերը կան պե-
ղուել շատ տեղեր, որոնք մինչև ևս
մնացել են: Սակայն ինչ արած, որ
պարոնը թէ և Պետերբուրգի հնադարա-
կան ակումբի անդամ է, մէկ օրինա-
ւոր ռոճիկ կամ ծախքի համար գրամ
չի ստանում, որպէս զի լինին նուե-
րուել այդ հետախուզութեան: Մինչև
անգամ նրա արած ծախքերը չեն
ճաճկում ակումբի հաշուով, գտնուած
հնուածիւնները մեծամեծ գներ կարող
են բերել արտասահմանում, եթէ ճը-
մարտ, ակումբը ազգայն անուշադու-
թեամբ է հոգում հնուածիւնների գի-
տերի համար և կամ ազգայն ժառան-
գութեամբ է վարձատրում, միթէ կա-
րող կը լինի ազատել ազգային հնու-
ածիւնները գանազան շահագնիների
ձեռքից:

Հնուածիւնների այս շտեմարանում
հնադարական ակումբը պարտաւոր է
մէկ սեփական աշխատեալ-խուզար-
կու պահել օրինաւոր ռոճիկով, օրին
և սույ զրամ ծախքերի համար, ապա
թէ ոչ, լուի միայն անձնական ձեռ-
նարկութիւնը չի կարող կանոնաւոր
խուզարկութիւններ անել: Ռէսիւրը
ամենապարմար անձն է, որ կարող
է թողնել իւր ուսուցչութիւնը և բոլո-
րովն նուիրուել այդ գործին: Նա ծա-
նօթ է երկրի հանգամանքներին, ու-
րեմն եթէ ապագայութեամբ լինի, կարող
կը լինի շատ օգտակար լինել:

Անշուշտ մեր սրբազան առանցքո-
ղներն ու յաջորդներն ևս առանձին
ուղարկութիւն կը դարձնեն վանա-
կան հողերը վրայ, որպէս զի այն
տեղերի հնուածիւններն էլ անկորուստ
մնան ևս եթէ իւրաքանչիւր հնադար-
ական ընկերութեան նախագիծն և
հնուածիւնների մատենադարանը հաս-
տատուի ս. իշխաններում, միայն
Նորին Վեհափառութեան աշխատանք
ները հետ, այն ժամանակ այս կող-
մերի հնուածիւններն էլ պէտք է թող-
նուին մեր երկրում: Բոլորովն սխա-
լ կը լինի հաւաքել այստեղի հնուածիւն-
ները և ցրուել գանազան տեղեր, իւ-
րաքանչիւր երկրի հնուածիւններ պէտք
է առաւելապէս իւր մէջ ժողովուին
ու պահպանուին: Թող ուրեմն ս. իշ-
խանինը գտնաւ այդ կեղերն, ինչ-
պէս արդէն յարմար է համարել նոյն
իսկ հնադարական ժողովը պ. Գուգմ-
երից առաջարկութեամբ: Մասնագէտ
հնադարաններն անշուշտ ուղարկութեամբ
կը կուգրուան և օգտակար կտու-
նորին, միայն թէ ձեռքից շատն
խուզարկութեան կանոնաւորութիւնը,
Հնուածիւն իւրաքանչիւր կտորն ան-
փոխարինելի է:

Ա. Տէր-Միքէլեան:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ. Ի ԳԵՐԲԱՆԻԱ

Բարէշնորհ Տ. Կարապետ սարկաւազ
Տէր Միքէլեան, Գեղեղեան ձեռնարա-
նի նախկին ուսումնաւարտ, որ Արժ. Տ.
Նահապետ վարդապետի հետ մի և
նոյն ժամանակ սարկաւազ ձեռնա-
գրում էր, հինգ տարի Փիլիսոփայու-
թիւն և Աստուածաբանութիւն ուսնելի
յետոյ Գերմանիոյ մէջ, Կ. Պոլսոյ ճամ-
բով կը գաւաւաւ ի Մայր-Աթոռ, Լայր-
ցիկի Համալսարանէն ստացած է Փի-
լիսոփայութեան Վարդապետի կամ
Տոգորի վկայականն, և Աստուածա-
բանութեան Պատկաւորի կամ Լիւսա-
նիկ վկայական ընդունած է Մար-
պուրի Համալսարանէն: Ուրիշ Համա-
լսարաններ ալ յաճախած է: Վեց ամ-
սոյ չափ ալ ի Փարիզ անցուցած է ա-

ռանձինն կաթոլիկ աստուածաբանու-
թեան հետամտելով: Ի Գերմանիա
աշակերտած է ամենէն երեքիս աս-
տուածաբաններուն զորս արտագրած
է գերման-բողոքական համալսարանա-
կան գիտութիւնը. Տոգորի Հալանով
և Լոլս, Երեղեցական պատմութեան
համար, Հերման, Կաթողան և Լու-
թարտ տեսական Աստուածաբանու-
թեան համար, Կուլթ և Կաւլ: Հին
Կտակարանի մեկնութեան համար ևս,
Ասոնք, քաց ի Լուծարաէ, աշակերտ
են Տոգ, Ռիւլը: Դպրոցին, որ յաջոր-
գած է Պատրի. և Նոյստ. սի դպրոցին,
յորմէ՞ Ծրանսացոց մէջ՞ ծնած էր
Ուրման, Գերմանական այս խոտաղէմ
գիտութեան առջև: Ուրմանականութեան
թիւնը վէպ մէ՞ առաւել քան ստոյգ
գիտութիւն: Տոգ, Ռիւլը: Դպրոցը պատ-
մական քննադատութիւն իւր յետին
եղբայրացութիւններուն կրտանի, քայք
յաջորդելով ամուր բունի Փիլիսոփայու-
թեան հետ:

Տ. Կարապետ սարկաւազ Տէր-Միքի-
լեան իրեն իւր համալսարանական
ճառ գրած է գերմաներէն գրքով մը
«Պոլիկեան աղանդիկ» վրայ, հայական
և յունական աղբիւրներէ քաղուած,
բողոքատելով երողացի պատմիչներու
և աստուածաբաններու կարծեաց և
աստութեանց հետ: Այս գրքով գիտա-
կան աշխատելն մէջ բաւական ուշա-
գրութիւն գրուած է հոն և մասնա-
գիտական լիթմոն մէջ գնահատու-
թեան և քննադատութեան աստիւղա-
կոյն: Տակաւին ի հայ վերածուած է,
Բարէշնորհ սարկաւազն առողջ, երկա-
նահասակ, բանեւորութեամբ համեստ
ու խոնարհամտ երկաւարող մէջ, և
արդէն կուգրած է աստուածաբանու-
թեան ուսուցչի պաշտօնին Գեղեղեան
ձեռնարանի մէջ: Տ. Կարապետ սարկա-
ւազ մտադրել է բոլորովն ուսուցչու-
թեանը չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու խոնդերուն համար, գա-
նաւորելով չղարկուել և աստուածաբա-
նութեան և Երեղեցական պատմու-
թեան վրայ գրել Մայր-Աթոռ, Ա.
Կաթողան ամսագրի մէջ: Այս երկուս-
տեղ Երեղեցականի համար, ինչպէս
և իրեն հետ մէկ տեղ գերմանական
գիտութեան վիճիտ աղբիւրակներէն
կուշտուելու

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some faint smudges and discoloration, characteristic of old paper. The left edge of the page shows the binding of the book.

Типографія А. И. Петрова Гол. пр. домъ Читахова.